

Riktlinjer för missbruks- och beroendeproblematik

Dokumenttyp	Dokumentägare	Beslutsinstans	Giltig till
Dokumentets typ	Verksamhet	Utbildnings- och omsorgsutskottet	
Upprättad av	Fastställd/uppriättad	Reviderad av	Senast reviderad
Namn		Namn	
Dokumentet gäller för Verksamheter som berörs av dokumentet			Diarienummer KS-22/00608

Inledning

Enligt socialtjänstlagen (2001:453), SoL, har kommunen det yttersta ansvaret för att de som bor och vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver. De insatser, som myndigheten fattar beslut om ska så långt som möjligt ges i frivilliga former med beaktande av den enskildes självbestämmanderätt. Målet för arbetet är att den enskildes missbruk skall upphöra eller minska i en sådan omfattning att livssituationen förbättras för den enskilde eller för dennes anhöriga. Socialtjänstens arbetssätt ska så långt det är möjligt baseras på kunskaps- och evidensbaserade metoder.

För att kunna erbjuda bästa möjliga vård krävs att socialtjänsten samverkar med andra myndigheter, organisationer, och vårdgivare, t.ex. regionens beroendevård och psykiatri, kriminalvården, frivilligorganisationer och andra samarbetspartners.

Norsjö kommuns utgångspunkter

Beslutade insatser ska överensstämja med de mål och grundläggande värderingar som gäller för Norsjö kommun. Kommunens organisation ska genomsyras av förtroende och respekt för människors kunskap och egen förmåga - samt för deras vilja att ta ansvar. Gällande lagstiftning, prejudicerande domar, socialtjänstplan, delegeringsförteckning, riktlinjer och rutiner ska följas.

Oavsett lagstiftning gäller följande principer:

- alla människors lika värde
- integritet och självbestämmande
- tillgänglighet
- delaktighet
- kontinuitet och helhetssyn

Syfte

Riktlinjernas syfte är att säkerställa rättssäkerhet och likabehandling inom handläggning av missbruksärenden samt underlätta myndighetsarbetet. Kommunens riktlinjer är en vägledning och innebär inte någon inskränkning i den enskildes möjligheter att få sitt ärende individuellt prövat. Varje ansökan ska utredas och varje beslut ska baseras på den enskildes behov. En ansökan kan inte avvisas med motiveringen att riktlinjerna inte innehåller det sökta biståndet.

I sammanställning av riktlinjer har ett flertal källor använts. Det är dock alltid aktuell lagstiftning, förordningar och föreskrifter som är gällande om skiljaktigheter finns. Alla anställda inom IFO i Norsjö kommun har ett ansvar att ta del av aktuell lagstiftning, förordningar och föreskrifter.

Målgrupp

Dessa riktlinjer riktar sig till vuxna med missbruks- och beroendeproblematik. Som vuxen räknas personer som fyllt 18 år. När det gäller unga vuxna mellan 18 år och 20 år som har missbruksproblem kan de efter socialtjänstens utredning bli föremål för insatser enligt både lagen med särskilda bestämmelser om vård av unga (LVU) samt lagen om vård av missbrukare i vissa fall (LVM). Insatser enligt LVU kan pågå fram tills den unge fyller 21 år.

Grundläggande bestämmelser

Socialnämndens insatser för den enskilde ska utformas och genomföras tillsammans med honom/ henne. Brukarinflytandet ska betonas, vilket innebär att det är viktigt att den enskilde ifrågasätter möjlighet att framföra sina synpunkter på innehållet i erhållna insatser.

Socialtjänstens arbete med vuxna som har ett missbruk och/eller beroende regleras främst i socialtjänstlag (2001:453), SoL, och socialtjänstförordning (2001:937), SoF, samt kompletterad med en tvångslagstiftning; lagen (1988:870) om vård av personer med missbruksproblem i vissa fall, LVM och lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU.

Vistelsekommunens ansvar, enligt SoL, innebär ingen inskränkning i det ansvar som gäller andra huvudmän. Socialsekreterare som arbetar med myndighetsutövning är ansvariga för att hålla sig uppdaterade om lagar och föreskrifter inom sitt verksamhetsområde.

Socialtjänstlagen (2001:453):

Enligt socialtjänstlagen har kommunen det yttersta ansvaret för att de som bor och vistas i kommunen får det stöd och den hjälp som de behöver. Kommunens yttersta ansvar omfattar dock inte insatser som åligger annan huvudman. Socialtjänsten ska aktivt sörja för att enskilda personer med missbruksproblem får den hjälp och vård som han eller hon behöver för att komma ifrån missbruket samt planera hjälpen och vården i samförstånd med den enskilde och noga bevaka att planen fullföljs.

Enligt 4 kap. 1 § SoL har den som är i behov av stöd och vård rätt att ansöka om detta i form av bistånd. Biståndet ska utformas så att det stärker den enskildes möjligheter att leva ett självständigt liv.

Lag (1988:870) om vård av personer med missbruksproblem i vissa fall:

Vård till personer med missbruksproblem ska ges i samförstånd med den enskilde, enligt bestämmelserna i socialtjänstlagen. Under vissa förutsättningar, som finns angivna i LVM, ska dock vård beredas personer med missbruksproblem oberoende av hans eller hennes samtycke. Syftet med tvångsvården ska vara att motivera personer med missbruksproblem till att medverka frivilligt till fortsatt behandling och till att ta emot stöd för att komma ifrån missbruket.

Enligt 4 § LVM ska tvångsvård beslutas om:

- någon till följd av ett fortgående missbruk av alkohol, narkotika eller flyktiga lösningsmedel är i behov av vård för att komma ifrån sitt missbruk,
- vårdbehovet inte kan tillgodoses enligt socialtjänstlagen eller på något annat sätt och
- han eller hon till följd av missbruket;

- a) utsätter sin fysiska eller psykiska hälsa för allvarlig fara,
- b) löper en uppenbar risk att förstöra sitt liv, eller
- c) kan befaras komma att allvarligt skada sig själv eller någon närstående.

Beslut om tvångsvård fattas enligt 5§ LVM av förvaltningsrätten på ansökan från socialnämnden.

Lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga:

Vård ska i första hand genomföras i samförstånd med den enskilde enligt socialtjänstlagen. I vissa fall, som regleras i lag (1990:52) med särskilda bestämmelser av vård av unga, LVU,

kan socialnämnden ansöka om att förvaltningsrätten fattar beslut om tvångsvård. Vård med stöd av 3§ LVU ska beslutas om den unge utsätter sin hälsa eller utveckling för en påtaglig risk att skadas genom missbruk av beroendeframkallande medel, brottslig verksamhet eller något annat socialt nedbrytande beteende. LVU enligt 3 § får beredas personer som har fyllt 18 men inte 20 år, om sådan vård med hänsyn till den unges behov och personliga förhållanden i övrigt är lämpligare än någon annan vård och det kan antas att behövlig vård inte kan ges med den unges samtycke.

Offentlighets- och sekretesslagen (2009:400):

Enligt 26 kap. 1 § offentlighets- och sekretesslagen gäller sekretess inom socialtjänsten för uppgift om enskilds personliga förhållanden, om inte uppgiften kan lämnas ut utan att den enskilde eller någon närstående lider men.

Barnperspektivet

Enligt 1 kap 2 § SoL ska barnens situation uppmärksammas när en ansökan eller anmälan handläggs inom socialtjänsten. Individ- och familjeomsorgens medarbetare är skyldiga att genast anmäla till socialnämnden om de får kännedom om något som kan innebära att nämnden behöver ingripa till ett barns skydd. Missbruk och beroende är inte enbart ett individuellt problem utan påverkar en hel familj, inte minst barnen. I ärenden där det finns barn i familjen ska konsekvenserna för barnen därför alltid övervägas och dokumenteras.

Styrdokument

Nationella riktlinjer

Socialstyrelsens Nationella riktlinjer för missbruks- och beroendevård riktar sig både till socialtjänsten och hälso- och sjukvården. Syftet är att göra vården tydligare och mer enhetlig samt att ge huvudmännen ett underlag för att effektivt använda missbruks- och beroendevårdens resurser. Tanken är också att de vård- och behandlingsinsatser som ges ska bygga på evidensbaserade metoder och beprövad vetenskap. De nationella riktlinjerna utgör grunden i Norsjö kommuns handläggning av missbruks- och beroendefrågor.

Delegationsordning

Enligt 6 kap 33 § kommunallagen får en nämnd uppdra åt en anställd hos kommunen att besluta på nämndens vägnar i ett visst ärende eller till en viss grupp av Norsjö kommuns ärenden. Delegation för beslut inom ramen för SoL, LVM och LVU regleras i Norsjö kommuns delegationsordning.

Våld i nära relationer

Våld kan förekomma i alla relationer oavsett ålder, kultur, religion, etnicitet och social tillhörighet. Våld kan delas in i olika kategorier, fysiskt-, psykiskt, sexuellt, materiellt-, ekonomiskt våld och försummelse. Det är viktigt att känna till att personer med missbruk är en särskilt utsatt grupp när det gäller våld i nära relation, framför allt kvinnor med missbruk.

Våld i nära relation kännetecknas av att den utsatta har en nära relation till och ofta starka emotionella band till våldsutövaren, vilket kan försvåra möjligheten till motstånd och uppbrott. Genom ett systematiskt bruk av olika former av våld och hot försöker våldsutövaren kontrollera och utöva makt över den utsatta. Våld i nära relationer inkluderar alla slags

relationer mellan närstående som heterosexuella par, samkönade par, syskonrelationer och andra familje- och släktrrelationer. Både män och kvinnor utsätts för våld, men våldsutsattheten ser olika ut. Den vanligaste formen av våld i nära relationer utövas av en man mot en kvinna som han har eller har haft ett förhållande med.

Socialtjänsten i Norsjö kommun ska vid utredningar gällande missbruk även ställa frågor om våldsutsatthet med hjälp av FREDA-kortfrågor. Vid förekomst av utsatthet ska individen erbjudas stöd och hjälp efter behov. Även våldsutövare ska erbjudas stöd till att sluta utöva våld. Se mer i Norsjö kommuns rutiner för våld i nära relation.

Alkohol-, narkotika- och dopingstrategi ANDT

Enligt 3 kap 7 § SoL ska socialnämnden arbeta för att förebygga och motverka missbruk av alkohol och andra beroendeframkallande medel. Regeringens samlade strategi för alkohol-, narkotika-, dopnings- och tobakspolitiken syftar till att underlätta statens styrning av stödet inom ANDT-området, skapa bättre förutsättningar för samordning och samverkan samt att få till en samlad syn på de gemensamma faktorer som ligger bakom problemens uppkomst och deras lösningar. Norsjö kommun har en ANDT strategi med syftet att skapa bättre förutsättningar för samordning och samverkan mellan myndigheter, grupper och enskilda för att sprida kunskap om skadeverkningar av missbruk och informera om de hjälpmöjligheter som finns. Mer information finns i Norsjö kommuns genomförandeplan för ANDT/BRÅ förebyggandearbete samt i Norsjö kommuns folkhälsopolitiska program.

Samverkan

Den samverkansskyldighet som finns inom socialtjänstens område regleras bland annat i förvaltningslagen (2017:900), socialtjänstlagen (2001:453) och hälso- och sjukvårdslagen (2017:30). Väl utvecklad samverkan med andra myndigheter och samarbetsparter ska eftersträvas i Norsjö kommun och ske utifrån den enskildes behov.

Av 1 § hälso- och sjukvårdslagen (2017:30), HSL, framgår att hälso- och sjukvård innebär åtgärder för att medicinskt förebygga, utreda och behandla sjukdomar och skador. Missbruk och beroende uppmärksammas inte särskilt i lagstiftningen, men ingår under denna ram. I Socialtjänstlagen finns särskilda bestämmelser om socialtjänstens ansvar för missbruk – dels att förebygga missbruk av alkohol och andra beroendeframkallande medel, dels att kommunen aktivt ska sörja för att den enskilde får den hjälp och vård som han eller hon behöver för att komma ifrån missbruket.

Norsjö kommun arbetar utifrån det lokala samverkansprogram som finns mellan psykiatriska kliniken, socialtjänsten och polisen gällande stöd och behandling för personer med missbruk/beroende.

Intern samverkan

Handläggare inom IFO samverkar med andra handläggare och enheter inom kommunen för att uppnå bästa möjliga stöd och service för den enskilde.

Samordnad individuell plan

Av 2 kap 7 § socialtjänstlagen och 12 kap 3 § hälso- och sjukvårdslagen framgår att kommunen och regionen tillsammans ska upprätta en individuell plan när den enskilde har

behov av insatser från både socialtjänsten och hälso- och sjukvården. Om den enskilde har behov av insatser från annan huvudman eller olika enheter i kommunen kan den enskilde kräva en samordning kring insatserna vilket dokumenteras i en Samordnad individuell plan (SIP). Planen kan också upprättas om kommunen eller regionen bedömer att den behövs för att den enskilde ska få sina behov tillgodosedda och om den enskilde samtycker till att den upprättas. Planen ska, när det är möjligt, upprättas tillsammans med den enskilde. Närstående ska ges möjlighet att delta i arbetet med planen, om det är lämpligt och den enskilde inte motsätter sig det.

Av planen ska det framgå:

1. vilka insatser som behövs,
2. vilka insatser respektive huvudman ska ansvara för,
3. vilka åtgärder som vidtas av någon annan än kommunen eller regionen,
4. vem av huvudmännen som ska ha det övergripande ansvaret för planen

Ansvarsfördelning mellan regionen och kommunen

Regionen och kommunen har ett delat ansvar för personer med missbruksproblematik. Regionen har ansvar för korttidsvård, avgiftning (abstinensbehandling, psykiatrisk- och somatisk utredning samt motivationsarbete) och för vård av personer som kräver psykiatrisk behandling. Inom regionen har allmänpsykiatrin huvud- och samordningsansvar för de psykiatriska insatserna till personer med missbruksproblem med psykisk problematik.

Ansvarig kommun

Ansvaret för att tillgodose den enskildes behov av insatser från socialtjänsten faller i första hand på den kommun där den enskilde vistades när hjälpbehovet uppstod (vistelsekommunen). Om det står klart att en annan kommun än vistelsekommun är ansvarig för stöd och hjälp åt en enskild, är den nuvarande vistelsekommunens ansvar endast för akuta situationer. Bosättningskommunen ansvarar då för att utreda behovet av, besluta om, verkställa och finansiera de stöd och hjälpinsatser som den enskilde behöver.

Med bosättningskommun avses i 2 a kap 3 § socialtjänstlagen:

- den kommun där den enskilde är stadigvarande bosatt, eller
- om den enskilde är stadigvarande bosatt i en kommun men har sin starkaste anknytning till en annan kommun, den sistnämnda kommunen, eller
- om den enskilde saknar stadigvarande bostad, den kommun till vilken han eller hon har sin starkaste anknytning.

Ansvarsfördelning vid placering i annan kommun

När en enskild blir beviljad en placering i en annan kommun har den placerande kommunen ett sammantaget vårdansvar. Med sammantaget vårdansvar menas att placeringskommunen har ansvar för utredning, beslut, genomförande och finansiering även för de behov som kan uppstå under tiden placeringen pågår. En kommun behåller därför ansvaret för stöd och hjälp för enskilda som vistas i en annan kommun till följd av placering vid bland annat familjehem eller hem för vård eller boende, HVB.

Överflyttning av ärende

Överflyttning av ett ärende till en annan kommun kan ske om den som ärendet gäller har starkare anknytning till den andra kommunen och om det framstår som lämpligt i förhållande

till den enskildes önskemål, varaktigheten av hjälpbehovet och övriga omständigheter. En kommun som anser att ett ärende ska flyttas till en annan kommun kan begära överflyttning hos den andra kommunen.

Om kommunerna inte kan komma överens om överflyttning av ett ärende kan den kommun som begärt överflyttning ansöka hos Inspektionen för vård och omsorg (IVO) om att få ärendet överflyttat. En sådan ansökan kan också göras om den begärande kommunen inte har fått svar från den andra kommunen inom en månad. IVO:s beslut gällande överflyttning av ärende kan överklagas.

Förebyggande insatser, rådgivning och service

Kommunstyrelsen i Norsjö kommun har det övergripande ansvaret att förebygga och motverka att personer hamnar i ett missbruk och beroende av alkohol, narkotika, spel, tobak och doping.

Förebyggarrådet i Norsjö kommun träffas regelbundet. I förebyggarrådet ingår folkhälsostrategi, Individ och familjeomsorgen, polis, fritidsgård, elevhälsa, rektorer och flyktingenheten.

Enskilda individer har även möjlighet att ringa till Individ och familjeomsorgen i Norsjö kommun för rådgivning och stöd.

Handläggning

All dokumentation och handläggning ska utgå från gällande lagstiftning och följa föreskriften om handläggning och dokumentation. I 11 kap 5 § SoL fastställs att handläggning av ärenden som rör enskilda samt genomförande av beslut om stödinsatser, vård och behandling ska dokumenteras. Detta innebär att såväl den som fattar beslut om insatser som den som utför dem har skyldighet att dokumentera. Vid all handläggning ska stor vikt läggas vid den enskildes rätt till delaktighet, inflytande och självbestämmande.

Ett ärende kan aktualiseras genom ansökan, anmälan eller på initiativ av myndigheten själv. Utredningsskyldigheten regleras i 11 kap 1 § socialtjänstlagen (SoL) och 7 § LVM. Ärendet ska handläggas skyndsamt och en skyddsbedömning ska inom 24 timmar göras på unga mellan 18–21 år. Det finns inget som hindrar att en skyddsbedömning även görs på de som fyllt 21 och mer. En utredning ska ligga till grund för nämndens bedömning om insats för den enskilde.

En förhandsbedömning som leder till ett ställningstagande att inte inleda utredning enligt 11 kap 1 § SoL skall dokumenteras. Det ska där framgå att en utredning inte inleds, datum (år, månad, dag) för ställningstagandet, en motivering till ställningstagandet, och namn och befattning på den person som gjort ställningstagandet.

Ett beslut fattas enligt nämndens delegationsordning. I ett beslut om insats ska det framgå vad den enskilde har ansökt om, vilka insatser som har beviljats, målet med insatsen, omfattning, för hur lång tid beslutet gäller samt information om rätten att överklaga. Avslagsbeslut ska vara skriftliga och motiverade. Alla beslut ska kommuniceras, följas upp och omprövas när beslutet löper ut eller vid förändrade behov.

Vid beslut om insats ska en vårdplan formuleras till utföraren med en beskrivning av insatsens syfte, innehåll och tidsperiod. I vårdplanen framgår den enskildes behov och detta ligger till grund för genomförandeplanen som utföraren sedan formulerar.

ASI

Som stöd i utredningen används den strukturerade intervjumetoden *ASI* (Addiction Severity Index) för att kartlägga olika livsområden som stöd för den vårdsökande och handläggarens skattning av hjälpbehovet. Metodens syfte är att få ett underlag för att bedöma om behovet kan tillgodoses på annat sätt och/eller varför det inte kan tillgodoses på annat sätt.

Audit och Dudit

Frågeformulären Audit och Dudit ska användas för personer i riskzon eller med redan identifierade alkoholproblem. Formuläret kan visa riskkonsumtion, skadlig konsumtion och beroende.

ADAD

Som stöd i utredningen gällande ungdomar upp till 21 år används ADAD. ADAD är ett strukturerat och standardiserat screening instrument utvecklat och anpassat för just ungdomar. Intervjun är strukturerad med ett bestämt syfte och med bestämda regler och har frågor i en bestämd ordning. Detta bidrar till att oavsett vem som intervjuar så får man likvärdiga svar och man kan ställa känsliga frågor tidigt i kontakten. ADAD kan utgöra en del av utrednings- och behandlingsarbetet och kan vara en del i ett beslutsmaterial. Intervjun bör ske i ett tidigt skede.

NODS

Som stöd i utredningen gällande spelmissbruk används NODS (National Opinion Research Center DSM-IV Screen for Gambling), som är ett av de vanligaste internationella mätinstrumenten vid kliniska studier. NODS finns i olika utföranden.

Utförare av insatser

Insatser beviljas utifrån kommunens upphandlande ramavtal. I undantagsfall kan kommunen genomföra en direktupphandling av enstaka plats. För att personen med missbruks- och beroendeproblematik ska kunna erbjudas insatser som utgår ifrån hans/hennes behov krävs tillgång till olika typer av resurser, både socialtjänstens egna och insatser som köps in från andra kommuner eller verksamheter. Den enskildes behov ska vara vägledande för valet och omfattningen av insatser.

Uppföljning

Det ska framgå i vårdplanen och genomförandeplanen när och på vilket sätt den ska följas upp. Uppföljning av insats, vårdplan och genomförandeplan ska ske minst var 6:e månad eller oftare vid behov. Vårdplanen och genomförandeplanen revideras vid ändrade förhållanden eller i samband med beslut av insats. Vid tvångsvård enligt LVU görs ett övervägande av vården vid utbildnings- och omsorgsutskottet minst var 6:e månad.

I de fall den enskilde har en samordnad individuell plan – SIP, ska även den följas upp enligt överenskommelse.

Insatser

Missbruk är ett komplext fenomen och individuella bedömningar behöver ligga till grund för insatsernas utformning. Insatserna, som kan ske via öppenvård eller placering, ska planeras och följas upp och ska så långt det är möjligt utgå från metoder som har stöd i forskningen. Socialstyrelsens nationella riktlinjer för missbruks- och beroendevård ger vägledning i valet av insatser.

Kontaktperson

Nämnden kan enligt 3 kap 6 b § SoL utse en särskild person eller familj i syfte att hjälpa den enskilde i personliga angelägenheter, om den enskilde begär eller samtycker till det.

Kontaktperson är en individuellt behovsprövad insats. Insatsen är ett icke professionellt stöd och ska inte ersätta andra insatser från kommunen och regionen. Personlig omvårdnad ingår inte i denna insats. Den som beviljats kontaktperson står för sina egna kostnader, ex bio, matkostnader, reskostnader mm. Beslut om ersättning och arvode i enlighet med SKR:s rekommendationer fattas av handläggare med stöd av 4 kap 1 § socialtjänstlag (2001:453).

Insatsen beviljas till personer som är i behov av stöd i personliga angelägenheter och som är i behov av att bryta isolering genom samvaro och fritidsaktiviteter. Kontaktperson beviljas med stöd av 4 kap. 1 § SoL utifrån gällande delegationsordning.

Kvalificerad kontaktperson

Syftet är att ge den enskilde stöd och struktur i sin livssituation, med fokus på drogfrihet.

Insatsen innebär ett professionellt individuellt stöd och kan avse samtal kring drogfrihet, stöd till att få struktur i vardagen och stöd till att initiera andra vårdkontakter/behandling.

Kontaktpersonen hjälper den enskilde i personliga angelägenheter och bryter den enskildes isolering genom samvaro och fritidsaktiviteter. Kvalificerad kontaktperson kan beviljas som förberedelse inför behandling eller till personer som har genomgått behandlingar för missbruk/beroende.

Den som beviljats kontaktperson står för sina egna kostnader, ex bio, matkostnader, reskostnader mm. Beslut om ersättning och arvode i enlighet med SKR:s rekommendationer fattas av handläggare med stöd av 4 kap 1 § socialtjänstlag (2001:453).

Insatsen beviljas till personer som har ett svagt eget nätverk och som har behov av stöd för att etablera och fullfölja andra kontakter. Kvalificerad kontaktperson beviljas med stöd av 4 kap. 1 § SoL utifrån gällande delegationsordning.

Boendestöd

Syftet med boendestöd är att öka den enskildes funktionsförmåga och bidra till ökad självständighet. Boendestödet avser att bidra till att den enskilde får stöd i hemmet men kan också omfatta stöd i situationer utanför hemmet.

Insatsen beviljas till personer som har missbruks/beroendeproblematik och psykiatrisk samsjuklighet med svårigheter att klara vardagstillvaron och som behöver stöd i att sköta vanligt förekommande göromål i hemmet (hjälp till självhjälp). Se *”riktlinjer för handläggning och genomförande av boendestöd vid psykisk funktionsnedsättning och samsjuklighet i form av psykisk funktionsnedsättning och missbruk”*. Boendestöd beviljas med stöd av 4 kap. 1 § SoL utifrån gällande delegationsordning.

Strukturerad öppenvård

Med strukturerade samtalsserier avses samtal som sker individuellt eller i par och som är baserade på teoretiskt grundade tekniker eller metoder. Samtalen sker regelbundet och bestäms utifrån behov. Olika former av program på dagtid kan erbjudas till vuxna med missbruk eller beroende av alkohol, narkotika och/eller läkemedel.

Strukturerad samtalsserie beviljas till personer som har ett missbruk eller beroende och som själva önskar en förändring. En förutsättning är att den enskilde har ett ordnat boende och bedöms klara av drogfrihet i sin hemmiljö. Insatsen beviljas med stöd av 4 kap. 1 § SoL utifrån gällande delegationsordning.

Spärrmedicinering

Eventuell medicinering sker i samverkan med ansvarig läkare.

Provtagningar och utandningstest

Provtagning och utandningsprov kan ingå i behandlingsplaneringen. Insatsen beviljas med stöd av 4 kap. 1 § SoL utifrån gällande delegationsordning.

Bostadssocialt kontrakt

En kommun har inte någon allmän lagstadgad skyldighet att ordna bostad åt kommunens invånare men det finns en skyldighet att tillförsäkra kommuninvånarna en skälig levnadsnivå. Ett bostadssocialt kontrakt är ett bistånd som i särskilda fall beslutas om för personer som av olika skäl inte blir godkända på den ordinarie bostadsmarknaden. Läs mer i Norsjö kommuns ”Handläggning av ekonomiskt bistånd - lokala riktlinjer”. Bostadslöshet är i sig inte ett skäl till att bevilja insats i form av stödboende eller träningslägenhet. Insatsen beviljas med stöd av 4 kap. 1 § SoL utifrån gällande delegationsordning.

Stödboende

Stödboende är anpassat utifrån målgrupp och behov och innebär ofta en institution med tillgång till personal. Stödboende innebär att den enskilde motiveras till ett mer självständigt boende.

Vid stödboende för personer med samsjuklighet (dvs. psykisk- och missbruks-/beroendeproblematik) finns det en större tolerans för de särskilt stora svårigheter som dessa personer kan ha, exempelvis gällande återfallsrisk och konsekvenser till följd av den psykiska funktionsnedsättningen. Stödboende för denna målgrupp har personal tillgänglig dygnet runt. Insatsen beviljas med stöd av 4 kap. 1 § SoL utifrån gällande delegationsordning.

Boende med självhushåll och stöd

Boende med självhushåll och stöd är ett mer självständigt boende än stödboende.

Boendeformen är inte permanent, utan ett genomgångsboende som ska ses som ett led i strävan efter att den enskilde ska klara av ett framtida självständigt boende. I ett boende med självhushåll och stöd har den enskilde visst stöd och tillsyn i boendet. Den enskilde bör ha ett arbete eller annan meningsfull strukturerad sysselsättning samt bedömas ha vilja och förmåga att klara av ett drogfritt och nyktert liv.

Insatsen beviljas med stöd av 4 kap. 1 § SoL utifrån gällande delegationsordning.

Familjehem

Familjehemsvård för vuxna tillhandahålls oftast av en familjehemsorganisation som har kontrakterade familjehem, dvs. privata hem som på uppdrag tar emot vuxna personer för behandling, stödboende, vård eller omvårdnad. Familjevårdsorganisationerna rekryterar, stödjer och utvecklar enskilda familjehem så att de kan ta emot personer med missbruksproblem i sitt hem.

Val av familjehem och familjevårdsorganisation ska ske utifrån den enskildes individuella behov samt gällande ramavtal. Insatsen beviljas med stöd av 4 kap. 1 § SoL utifrån gällande delegationsordning.

Behandlingshem

Med behandlingshem avses heldygnsomsorg med yrkesmässig tillhandahållen vård, omvårdnad och behandling. Vården ska i första hand ske frivilligt.

Val av behandlingshem sker utifrån den enskildes specifika behov och gällande ramavtal. Placering på behandlingshem ska vara så kortvarig som möjlig, samtidigt som placeringens tid ska utgå från den enskildes behov.

Behandlingshem beviljas till personer som har ett allvarligt och accelererande missbruk. Personen ska själv önska en förändring. En bedömning om öppenvårdsbehandling kan vara tillräcklig, ska göras, innan nämnden kan fatta ett beslut om behandlingshem. Insatsen beviljas med stöd av 4 kap. 1 § SoL utifrån gällande delegationsordning.

SiS-institution

Tvångsvård kan innebära en placering på en institution. SiS, Statens institutionsstyrelse, är den statliga myndighet som bedriver individuellt anpassad tvångsvård på hem som regleras i lag (1988:870) om vård av personer med missbruksproblem i vissa fall, LVM och lag (1990:52) med särskilda bestämmelser om vård av unga, LVU. Vården skall vara så kortvarig som möjligt. Insatsen beviljas med stöd av respektive lag samt utifrån gällande delegationsordning.

Läkemedelsassisterad behandling vid opiatmissbruk

Enligt Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd om läkemedelsassisterad underhållsbehandling vid opiatmissbruk kan behandling ges till personer som fyllt 20 år och har ett års dokumenterad opiatberoende. I undantagsfall kan även personer under 20 år få läkemedelsassisterad underhållsbehandling. Hälso- och sjukvården ansvarar för underhållsbehandlingen men socialtjänsten ska vara delaktig i vårdplanen vid behov. Där det är uppenbart att den enskilde inte har behov av insatser från socialtjänsten ska socialtjänsten inte vara involverad.

Kontraktsvård

Kontraktsvård är en påföljd som utdöms av domstol, som ett alternativ till fängelsestraff. Målgruppen är enskilda personer som normalt skulle dömas till fängelse men vars brottslighet i väsentlig grad kan kopplas till missbrukande av beroendeframkallande medel och som är villiga att genomgå vård och behandling enligt särskild behandlingsplan.

Kriminalvården har ansvar för utredning och planering av vården. Utredningen ska ske i samråd med socialnämnd eller motsvarande i den kommun där den enskilde är folkbokförd.

Kriminalvården har kostnadsansvar till och med frigivning och därefter faller ansvaret i regel på den kommun där den enskilde är folkbokförd (bosättningskommunen). En ansvarsförbindelse skrivs, som reglerar socialtjänstens kostnadsansvar efter avslutad kriminalvård.

I samband med att kostnadsansvaret övergår till socialnämnden ska beslut om fortsatt vård enligt 4 kap 1 § SoL fattas. 8 kap 1 § SoL är då tillämpligt och i förekommande fall betalar den enskilde egenavgift på samma grunder som i andra ärenden.

Egenavgift

Individer som får vård och behandling på institution eller i familjehem bör bidra till vårdkostnaderna i form av en egenavgift. Egenavgift kan tas ut oavsett om vården sker frivilligt med stöd av SoL eller som tvångsvård enligt LVM. Regeringen fastställer föreskrifter om högsta ersättning som får tas ut per dag.

Yttranden i körkortsfrågor

Transportstyrelsen kan vid handläggning av ansökan om körkortstillstånd enligt 3 kap 8 § körkortsförordningen (1998:980) begära ett yttrande av polismyndighet, kriminalvård, socialnämnd eller annan myndighet som bedöms kunna lämna upplysningar av betydelse för ärendet. Yttrandet ska innehålla en redogörelse för de omständigheter som har betydelse för bedömning av den sökandes lämplighet som innehavare av körkort eller traktorkort.

Yttrandet besvaras utifrån Norsjö kommuns gällande delegationsordning.

Särskilt utsatta målgrupper

Personer med samsjuklighet

Personer med samsjuklighet, dvs. personer som både har ett missbruk/beroende och en psykisk funktionsnedsättning/ohälsa, är en särskilt utsatt grupp i samhället. De har ofta ett stort och komplext hjälpbehov som ställer höga krav på att insatser är väl samordnade från såväl kommunens- som, regionens beroendevård samt psykiatri.

Socialtjänsten, allmänpsykiatri och den specialiserade beroendevården har ett gemensamt ansvar för personer med både en psykisk störning eller sjukdom och ett missbruk. En noggrann utredning ska leda fram till en gemensam vårdplanering där de olika huvudmännens ansvar tydliggörs. Det är viktigt att behandlingen för problemen sker parallellt och i samordnade former efter den första akuta insatsen. All planering ska göras i samråd med den enskilde och en samordnad individuell plan (SIP) ska utformas.

Kommunens specifika ansvar är att tillgodose behovet av insatser i form av boende, social omvårdnad och sysselsättning.

Unga vuxna

Arbetsmetoderna vid missbruksarbete med vuxna kan inte i alla delar överföras på arbete med yngre personer med missbruksproblem. Bedömningskriterierna skiljer sig åt och det krävs särskild kompetens för att arbeta med ungdomar och unga vuxna vad gäller fysiska och psykiska mognadsprocesser och hur olika droger påverkar den unge i dessa avseenden. Snabba reaktioner och insatser för både beslut om åtgärder och behandlingsinsatser är av stor betydelse. Unga vuxna ska alltid erbjudas vård och behandling i syfte att uppnå fullständig habilitering. Unga vuxna med psykisk störning och missbruksproblem bör ägnas särskild uppmärksamhet och specialistvård bör påkallas vid behov.

Personer med ett läkemedelsberoende

De personer som har ett läkemedelsmissbruk som kommer i kontakt med Individ- och familjeomsorgen har ofta annat förekommande drogmissbruk – blandmissbruk. Generellt kräver läkemedelsberoende patienter stödinsatser under lång tid på grund av långvariga abstinensbesvär, nedtrappning och avgiftning. Det ställer särskilda krav på vård- och behandlingsinsatser inom hälso- och sjukvården. Enligt gällande lagstiftning har hälso- och sjukvården ansvar för medicinsk vård, behandling och rehabilitering av läkemedelspersoner med missbruksproblem. Ansvaret innefattar nödvändig psykologisk och psykiatrisk behandling som är medicinskt motiverad. Individ- och familjeomsorgen ansvarar för social rehabilitering. Försäkringskassan ansvarar för yrkesrehabiliterande åtgärder och arbetsgivaren för arbetslivsinriktade rehabiliteringsinsatser.

Kvinnor

Kvinnliga personer med missbruksproblem uppvisar såväl fysiska som psykiska sjukdomstillstånd oftare än män, vilket gör det extra viktigt att samverkan sker med regionens beroendevård och psykiatri. Kvinnors specifika behov bör beaktas vid valet av vård- och behandlingsinsatser.

Det är angeläget att motivera **gravida personer med missbruksproblem** till så tidig kontakt med mödrahälsovården som möjligt. Samråd mellan individ- och familjeomsorgen och myndigheter inom hälso- och sjukvården kan ske oavsett kvinnans samtycke då det i 25 kap 12 § OSL för sjukvården anges att uppgifter om gravid kvinna eller närstående till henne kan lämnas mellan myndigheter om det behövs för en nödvändig insats till skydd för det väntade barnet. Under graviditeten finns två huvuduppgifter, att förbereda kvinnan för föräldraskap och att åstadkomma nykterhet/drogfrihet för att förhindra att fostret tar skada.

Ställningstagande till ifall utredning ska inledas vid barnets födelse bör göras fortlöpande.

Personer med missbruksproblem i farmakologisk behandling

Missbruk och beroende av opiater förekommer övergripande sett som missbruk eller beroende av dels heroin, dels smärtstillande läkemedel. Socialstyrelsen har föreskrifter och allmänna råd om läkemedelsassisterad underhållsbehandling vid opiatberoende. Underhållsbehandling får endast ges vid en sjukvårdsinrättning som är särskilt inrättad för beroendevård.

Underhållsbehandling får inte ges med stöd av LVM, LPT eller LRV, men vårdplanering kan inledas under tiden personer med missbruksproblem vårdas med stöd av någon av dessa lagar.

Barn till föräldrar med missbruks- riskbruks- eller beroendeproblematik

Barn till personer med missbruksproblem utgör en särskilt utsatt grupp vars behov det är speciellt angeläget att uppmärksamma. Det finns specifika insatser/metoder som kan erbjudas barn till föräldrar med missbruks-, beroende- eller psykosproblematik, via Norsjö kommuns individ- och familjeomsorg.

Om det finns barn i familjer där det förekommer missbruk ska ansvarig socialsekreterare stötta föräldrarna att söka insatser för barnen. Om det framkommer att barn och ungdomar riskerar att fara illa av eget eller närståendes missbruk ska anmälan göras till individ- och familjeomsorgen.

I de fall där barn placeras i annat hem har individ – och familjeomsorgen, enligt 6 kap. 1 § tredje stycket SoL, ett ansvar att aktivt stödja och stimulera kontakten mellan det placerade barnet och deras föräldrar.

Vuxna anhöriga eller närstående

Missbruket drabbar inte enbart den enskilde utan även de som finns runt omkring personen. Individ och familjeomsorgen i Norsjö kommun har olika former av program som kan erbjudas till vuxna anhöriga eller närstående. Insatsen beviljas med stöd av 4 kap. 1 § SoL utifrån gällande delegationsordning.

Spelmissbruk

Spelproblem, inklusive spelmissbruk, är idag ett folkhälsoproblem i Sverige. Från och med 1 januari 2018 har socialtjänstens ansvar för att förebygga och motverka missbruk utökats till att även omfatta missbruk av spel om pengar. De regler och krav på handläggning och myndighetsutövning enligt SoL som gäller vid substansmissbruk gäller även vid spelmissbruk. Se mer i Socialstyrelsens kunskapsstöd med rekommendationer om behandling vid spelmissbruk och spelberoende. Eventuella insatser beviljas med stöd av 4 kap. 1 § SoL utifrån gällande delegationsordning.

Överklagan

Den enskilde ska alltid underrättas om sin rätt att överklaga ett beslut, – besvärshänvisning. Ett beslut ska överklagas skriftligen och den socialsekreterare som har handlagt ärendet ska vara den enskilde behjälplig om den enskilde så önskar.

Överklagandet ska ha inkommit till socialtjänsten inom tre veckor från den dag då den enskilde fick del av beslutet.